

100
13

Ústav experimentálnej psychológie SAV, Bratislava, Kocelova 17.

V ý r o č n á s p r á v a
o č i n n o s t i z a r o k 1968

Prerokované na schôdzi Ústavnej rady dňa 8.I.1969
a na plenárnej schôdzke ústavu dňa 8.I.1969

Spracované podľa smerníc Predsedníctva SAV č.4/68

1. NAJDOLEŽITEJŠIE VEDECKÉ PRÁCE

X-18-1/1 - Percepcia v intramodálnom a intermodálnom kontexte /zodp.riešiteľ S.Dornič a 6 pracovníkov

Ide o štvorročnú úlohu, ktorá sa začala riešiť v roku 1966. Cieľom predposlednej etapy v r.1968 bolo doplniť okruh experimentálnych výskumov v rámci jednotlivých čiastkových úloh a súčasne započat práce na syntéze a interpretácii získaných poznatkov.

V pokračujúcom výskume biologickej reaktivity kože v podmienkach vizuálneho a auditívneho vnímania sa overoval hypotetický súvis medzi intro- a extravertiou na jednej strane a charakteristikou excitačných procesov na druhej strane. Zistil sa výrazný vzťah introverzie k dynamike základných nervových dejov v zmysle zvýšenej reaktivity, a to vo všetkých mierach hodnotenia biologickej reaktivity kože /A.Uherík/.

Vplyv niektorých črt osobnosti na spracovanie nesúhlasnej percepčnej informácie v modifikovanom Stroopovom teste sa ukázal diferencovane. Zatiaľ čo neuroticizmus a extravergia s týmto výkonom nesúviseli, sila excitačných procesov sa ukázala ako významný faktor: osoby so slabými excitačnými procesmi mali dlhšie odpoveďové časy. /O.Halmiová/.

V experimentoch s percepciou verbálnych signálov vo vighilančnej situácii sa zistila väčšia pohotovosť osôb na slová s vyššou frekvenciou. Iný výskum ukázal, že škála sémantického kontínuu je validná aj pri individuálnych sondách a že bioelektrická aktivita kože sa dá použiť ako objektívny indikátor diskriminácie na sémantickom kontínuu. /I.Šípoš/.

Práce na problematike laterálnej dominancie pokračovali jednak ďalším teoreticko-metodologickým štúdiom, jednak zostavovaním spoľahlivej batérie skúšok lateralít. /G.Horkovič/.

Výskum reprodukcie a znovuznania v závislosti od modalít podnetu pokračoval experimentami, v ktorých sa zistilo, že rozsah bezprostrednej pamäti možno zväčšiť nepravidelnou alternáciou podnetov rôznej modalít /zrak a sluch/, zatiaľ čo pravidelná alternácia nemá takýto efekt. Iné experimenty ukázali, že pokles reprodukčnej schopnosti je pozitívne zrýchlenou funkciou času retencie. /S.Dornič/.

V rámci výskumu vplyvu veku a učenia na zrakovú percepčnú pamäť sa zistil lepší identifikačný výkon pri diskriminácii figur s ohniskom v pravej časti expozičného poľa. Dokázala sa tiež veková podmienenosť diskriminačného výkonu /medzi 5. a 6. rokom /O.Árochová/.

V rámci riešenia problému globálnych percepčných výkonov sa uskutočnilo viacero experimentálnych projektov. Z výskumu zrakového rozlišovania na rôznych funkčných úrovniach vyplynulo, že zatiaľ čo v senzorickom rozlišovaní niet rozdielov vzhľadom na vek, percepčné rozlišovanie sa s vekom mierne zlepšujú a sú aj určité rozdiely medzi pohlaviami. Významové vekové prírastky a medzipohlavné rozdiely sa podľa očakávania zistili v mentálnom rozlišovaní. Použité metodiky možno využiť v psychologickej a oftalmologickej diagnostike. /D.Kováč/.

X-18-4-6 Analýza práce operátora v automatizovanej výrobe
/zodp.riešiteľ J.Daniel a 4 pracovníci/

Úloha sa začala riešiť r.1967 a v minulom roku sa pokračovalo v experimentálnom výskume.

Jeho prvou časťou bolo zistovanie výkonu operátora na modeli panela pri zvýšení počtu premenných /sledovanie sekundárnej a terciárnej činnosti/, pri súčasnej registrácii niektorých vegetatívnych funkcií. Výsledky takto získané sa porovnávali s uplatnením práce operátora v praxi. Celkove sa vo výskume korelovalo 66 rôznych meraní, ktoré boli potom spracované faktorovou analýzou. Najvyššie korelácie s testami i hodnotením úspešnosti v práci vykázali metodiky zachytávajúce všeobecné aspekty činnosti operátora. Faktorovou analýzou sa zistili niektoré známe základné faktory, ako aj ďalšie, zahrňujúce komplexnejšie charakteristiky práce operátora. /J.Daniel, M.Stríženec, H.Florek, V.Košinár, J.Kubalák/.

Pri výskume sa venovala pozornosť aj zistovaniu ľahších foriem psychickej záťaže, pri čom sa ukázala možnosť použiť Stroopov test interferencie, rozšírený o ďalšiu modifikáciu /J.Daniel/.

Pokračovalo sa vo výskume myšlienkovvej činnosti operátora a to pomocou aparatury PSI /modelove riešenie problému/ a slovej úlohy pri súčasnej registrácii tepu. Trvanie riešenia prob-

lému na PSI významove korelovalo len s testom číselnej pamäti a slovne - logickou úlohou. Z výsledkov vyplýva, že aparaturu PSI nemožno zatiaľ využiť na rutinné vyšetrenie myslenia. /M.Stríženec/. Ďalej sa podrobnejšie sledovala najmä otázka induktívneho myslenia, pričom sa ukázala nutnosť väčšej izomorfности modelu myšlienkového procesu. Táto sa bude riešiť špeciálnou aparaturou, ktorej návrh je vypracovaný. /V.Košinár/.

Výskum v problematike zrakovej záťaže sa orientoval na využitie metodiky žmurkania. Výskum potvrdil, že frekvencia žmurkania je v tesnom vzťahu so zrakovou záťažou /H.Florek/.

2. UPLATNENIE VÝSLEDKOV VEDECKEJ PRÁCE

Citeľný nedostatok aplikovaných a rutinných psychologických pracovísk u nás spôsobuje, že uplatnenie výsledkov základného výskumu má prevážne formu publikačnú.

Okrem viacjazyčného časopisu Studia psychologica v ktorom sa publikuje väčšina výsledkov práce ústavu, pokračovalo sa vo vydávaní seriálu Zprávy ÚEP, z ktorých vyšlo 21 čísiel. Znovu sa potvrdilo, že pohotové a stručné odovzdávanie informácií odborným psychológom v republike je efektívnejšie ako doteraz zaužívané formy publikovania. Odborným spôsobom sú sprostredkované výsledky práce do zahraničia prostredníctvom ročenky Annual Report 1967, náklad ktorej sa zvýšil na 150 kusov.

Bezprostrednú pomoc praxi sleduje úloha "Analýza práce operátora v automatizovanej výrobe", v rámci ktorej aj t.r. prebiehali výskumy v n.p. Slovnaft.

K uplatneniu psychologických poznatkov na úseku chemického priemyslu prispieva činnosť novozaloženej katedry psychológie Inštitútu pre výchovu vedúcich pracovníkov, ktorej založenie a rozvoj laboratória bolo zverené pracovníkovi ústavu I.Šípošovi.

Na preklade a redigovaní publikácie významnej americkej učebnice sociálnej psychológie D.Kretch: Človek v spoločnosti - ktorá vyšla vo Vydavateľstve SAV - sa podieľal I.Šípoš.

3. ČINNOSŤ VEDECKO-ORGANIZAČNÁ A SPOLUPRÁCA S INÝMI ORGÁNMI

a/ XVI. Medzinár.kongresu aplikovanej psychológie v Amsterdame sa aktívne zúčastnili traja pracovníci /J.Daniel, M.Stríženec, A.Uherík/.

Na 26.kongrese nemeckej psychologickéj spoločnosti v Tübingene referoval D.Kováč, J.Daniel referoval na vedeckej konferencii p psychickej záťaži v Drážďanoch.

Okrem toho boli prijaté referáty D.Kováča na sympóziu "Dondersove storočnica" v Eindhovene a M.Stríženca na sympóziu IFAC v Jerevane.

b/ Pracovisko je koordinátorom hlavnej úlohy štát.plánu výskumu "Problémy všeobecnej psychológie" č.X-18-1, v rámci čoho koordinátor D.Kováč zorganizoval v marci v Bratislave III. stretnutie experimentálne pracujúcich psychológov.

c/ Pracovníci ústavu sa zúčastnili ideovej prípravy III. sjazdu čs.psychológov v Bratislave a predniesli na ňom 1 referát v pléne /D.Kováč/ a O.Árochová, O.Halmiová, D.Kováč, H.Florek, J.Daniel, V.Košinár, M.Stríženec, I.Šípoš, A.Uherík referáty v jednotlivých sekciách. Okrem toho D.Kováč zorganizoval tu panelovú diskusiu s medzinárodnou účasťou na tému "Čo ďalej s výsledkami experimentálnych výskumov". Vystúpili tu tiež ďalší dvaja pracovníci ústavu /J.Daniel, M.Stríženec/.

d/ V rámci spolupráce s Rumunskou akadémiou vied na téme "Analýza práce operátora" sa pokračovalo výmenou vlastných publikácií a konzultáciami /pri študijnom pobyte nášho pracovníka v Rumunsku/.

e/ Jednotliví pracovníci ústavu majú čiastkové úväzky na rôznych psychologických pracoviskách, kde za súčasného kritického nedostatku odborných psychológov, pomáhajú rozvíjať rôzne oblasti psychológie /O.Árochová - Výskumný ústav hygieny; G.Horkovič - Psychologická výchovná klinika; I.Šípoš - Inštitút pre výchovu vedúcich pracovníkov v chemickom priemysle, J.Daniel - Čs.výskumný ústav práce; M.Stríženec - Ústav ekonomiky a organizácie stavebníctva/. Vo väčšine prípadov ide o sklbenie tejto činnosti s hlavnou vedecko-výskumnou prácou v ústave.

4. VÝCHOVA VEDECKÝCH PRACOVNÍKOV A SPOLUPRÁCA S VYSOKÝMI ŠKOLAMI

a/ Až na jedného pracovníka /V.Košinár/ všetci psychológovia sú kandidátmi vied.

Vedeckú hodnosť v ústave úspešne obhájili externí pracovníci z vysokých škôl a rezortov, a to O.Kolaříková /Psychologický ústav ČSAV pracovisko Brno/, M.Jaroš /Psychiatrická klinika Brno/. Ďalší traja externí pracovníci sú vo vedeckej príprave.

b/ Na katedre psychológie Pd FUK prednášali S.Dornič, V.Košinár, D.Kováč, Á.Uherík a na FFUK J.Daniel. Okrem toho čiastkové pedagogické úväzky mali H.Florek /VŠE/, O.Halmiová /FTVŠ/, I.Šípoš /FFUK/. Diplomové práce viedli J.Daniel, S.Dornič, D.Kováč a V.Košinár. Ústav priebežne zamestnáva 4 vedecké pomocné sily, kde žiaľ je častá fluktuácia.

c/ S Katedrou psychológie na Pd FUK prebieha intenzívna výskumná a pedagogická spolupráca. Ústav mal zapožičané niektoré prístroje z Katedry psychológie FFUK a na druhej strane zase umožnil v ústave realizovať cvičenie poslucháčov na EEG.

5. VEDECKO-POPULARIZAČNÁ A KULTÚRNO-POLITICKÁ ČINNOSŤ

Ústav spolupracoval pri dlhodobom školení vedúcich pracovníkov závodu J.Dimítrova /J.Daniel, G.Horkovič, D.Kováč/. S Domom techniky spolupracoval J.Daniel, M.Stríženec a so Socialistickou akadémiou I.Šípoš, V.Košinár, D.Kováč sa stal členom predsedníctva Mestského výboru Socialistickej akadémie.

Pokračovala spolupráca s Čs.rozhlasom a Čs.televíziou a rôznymi inými inštitúciami, kde pracovníci predniesli celkovo 85 prednášok.

Vedecko-popularizačné články v celkovom počte 15 pracovníci uverejňovali v Svete vedy, v Prírode a spoločnosti, Sme ne a pod.

6. KÁDROVÁ PRÁCA

Všetci psychológovia ústavu sú vedeckými pracovníkmi, z čoho jeden vedúci a piati samostatnými vedeckými pracovníkmi. Tomuto stavu naďalej ešte nezodpovedá štruktúra spolupracujúcich zložiek, hoci v tomto roku tu nastalo mierne zlepšenie.

7. ZÁVERY K ĎALŠEJ ČINNOSTI PRACOVISKA A NÁVRHY

Jarné a jesenné mesiace sú tradične v ústave najplodnejšie na experimentovanie. Žiaľ, tento raz pre známe udalosti táto aktivita sa znížila na polovicu. Podobné platí aj o koncepcnej práci. Hoci z pracoviska nikto neodišiel, celkový výsledok práce je v porovnaní s minulým rokom nižší.

Za najvýznamnejší čin v tomto roku možno pokladať odovzdanie rukopisu monografie D.Kováč /Hrsg./ Visuelles Wahrnehmen do tlače, ktorá predstavuje prvú referátovo - syntetickú prácu, vzniknutú na základe 5 ročnej experimentálnej činnosti ústavu v problematike vnímania.

V domácom meradle bude významným edičným činom vydanie prvej slovenskej inžinierskej psychológie, ktorej rukopis odovzdal koncom roku M.Stríženec.

Citeľný nedostatok základnej odbornej literatúry majú nahradiť skriptá D.Kováč a kolektív: Psychologická propedeutika pre vysokoškolákov, ktoré vyjdu v januári 1969.

Jednako však nemožno sa uspokojiť s rozsahom experimentálnej práce, ktorá je hlavným zameraním ústavu. Objektívnou príčinou naďalej ostáva nedostatok komplexnej modernej výskumnej techniky, ako aj malý podiel strojového spracovania získaných údajov. Subjektívnou brzdou je staronový problém s obstarávaním pokusných osôb. V tomto roku vznikli určité náznaky malej koncentrovanosti práce na vymedzených témach, ktorú ukončovaním tímových úloh v budúcom roku bude treba prekonať.

Na druhej strane plánované tematické rozšírenie činnosti ústavu v teoretickej oblasti na problematiku psychológie osobnosti a v praktickej oblasti na problematiku psychológie

dopravy, sa nemôže realizovať bez zvlášť na to určenej dotácie.

Z uvedenej stručnej analýzy súčasného stavu a problémov ústavu vyplývajú tieto uzávery:

I. Návrhy na skvalitnenie činnosti ústavu.

1. Spomínané spomalenie experimentálnej práce bude treba v najbližšej dobe systematickým vedením všetkých pracovníkov prekonať. Vedenie ústavu je toho názoru, že každý vedecký pracovník by mal mať prevahu experimentálnych projektov, pričom hrubou normou rozsahu by mali byť dva projekty ročne. Zintenzívnenie práce je v r.1969 o to naliehavejšie, že jedna z tímových úloh ústavu sa ukončuje, kým druhá sa blíži tiež do záverečnej fázy.

2. Prednosťou nášho ústavu bola tradične tímová spolupráca v monotematickom zameraní. Hoci treba kvitovať stále rastúcu produkciu rôznych dvojíc autorov, preda sa v ústave ako celku prehľbuje neinformovanosť a nedostatočné napojenie výskumných pracovníkov. Tomu by rozhodne napomohlo zintenzívnenie práce v rámci oddelení, resp. systematické usporadúvanie odborných seminárov. V tomto smere sa vari najviac nedodržiava v minulom roku prijatý pracovný poriadok ústavu.

3. Z viacerých ukazovateľov vyplýva, že práca v odd.spolupracujúcich zložiek zaznamenala v uplynulom roku pozoruhodné výsledky, čo sa týka konštrukcie prístrojov a spracovania výskumných údajov. Napriek tomu výskumní pracovníci postrádajú často rôzne technické potreby, hoci na druhej strane je neúnosné nevyužívanie už hotových metodík. Oblasť vedeckých informácií sa vyžaduje v ústave zásadnejšie riešenie.

II. Doteraz nesplnené požiadavky

1. Každoročne zdôrazňujeme, že pre ďalší rozvoj psychologických vied v SAV je principiálne nutné ich primerané začlenenie v rámci štruktúry SAV. Domnievame sa, že súčasne prebiehajúca

reorganizácia je vhodnou príležitosťou pre uplatnenie tejto požiadavky, ktorú sme nedávno zaslali Predsedníctvu SAV. V nej navrhujeme vytvoriť sekcii vied o človeku /~~humanistické vedy~~/ resp. znovuvytvoriť sekciiu spoločenských vied a vied o človeku. Druhé riešenie nie je však pre nás konečným riešením.

2. Ani tohoto roku ústav nedostal ani jeden z drahších devízových prístrojov, čo je handicap už aj v porovnaní s inými bratislavskými pracoviskami. Žiadame preto predovšetkým urýchlené dodanie univerzálneho podnetového a registračného systému Massey - Dickinson, ako aj ďalších požadovaných a doteraz nedodaných prístrojov z devízového fondu.

3. Konjunktúra odborných psychológov neustále, ba v tomto roku ešte vzrástla, čo nás stavia pred neprekonateľné obtiaže predovšetkým pri prijímaní nových pracovníkov a tiež pri udržovaní existujúceho tímu pracovníkov. Špeciálnym prípisom v r.1967 /ako príloha k záverečnej zpráve/ Predsedníctvu SAV sme žiadali jednorázovú úpravu platov psychológov. Na náš list sme doteraz ani len odpoveď nedostali. Rovnako ostala nerealizovaná základná zdravotná požiadavka zaviesť vykurovanie do 2 pracovní v ústave. Žiadame vysvetlenie o urýchlenú nápravu.

III. Nové požiadavky

Vzhľadom na to, že založenie ústavu sociálnej psychológie a psychológie osobnosti v SAV sa viac-menej definitívne odročilo, ukazuje sa požiadavka realizovať aspoň časť tohto nového zamerania v ÚEP možnou. V tejto súvislosti by sa mohla rozšíriť aj praktická činnosť ústavu v naliehavej oblasti psychológie dopravy, ktorá by súčasne znamenala aj finančné prílepšenie. Hoci sa pre započatie tejto práce už urobili ideové prípravy, faktické započatie práce je viazané na pridelenie miestností v budove na Kocelovej 17, ktoré má k dispozícii SAV a práve tak aj pridelenie nových systemizovaných miest.

V Bratislave, dňa 3.jan.1969

dr.D.Kováč, v.r.
riaditeľ